

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Бухгалтерський облік»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Облік і аудит

за темою № 2 - Предмет і метод бухгалтерського обліку

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.2021 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.2021 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.2021 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління,
протокол від 31.08.2021 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Бондарець О.М.

Рецензенти:

1. викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Цимбалістова О.А.
2. професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, д.е.н. Дружиніна В.В.

План лекції

1. Предмет бухгалтерського обліку
2. Метод бухгалтерського обліку

Рекомендована література:

Основна

1. Атамас П.Й. Фінансовий облік: практикум. — К.: ЦУЛ, 2017. — 444 с.
2. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік. Підручник. — Тернопіль: ТНЕУ, 2016. — 480 с.
3. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / Л.М. Янчева, Н.С. Акімова., О.В. Топоркова, Т.А. Наумова, Л.О. Кирильєва, Н.С. Герасимова, М.О. Ільченко. — Х.: ХДУХТ, 2015. — 448 с.
4. Верига Ю.А., Плаксієнко В.Я., Кулик В.А., Карпенко Є.А. Облік, оподаткування та аудит. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2019. — 509 с.
5. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романі Р.В. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2016. — 424 с.
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
7. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. Фінансовий облік: підручник. — 4-те вид. [доп. і перероб.]. — Тернопіль: ТНЕУ, 2017. — 451 с.
8. Лисиченко О.О., Атамас П.Й., Атамас О.П. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2018. — 356 с.
9. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013р. №433 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
11. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік. — К.: Кондор, 2014. — 504 с.
12. Островерха Р.Е. Організація обліку. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2017. — 568 с.
13. Плаксієнко В.Я., Назаренко І.М., Гаркуша С.А. Безпаперова бухгалтерія на підприємстві. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2018. — 252 с.
14. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
15. Сльозко Т.М. Бухгалтерський облік в умовах інституційних перетворень. Теорія і практика. — К.: ЦУЛ, 2017. — 304 с.

16. Слюсаренко В.Є. Практикум з бухгалтерського обліку. — К.: ЦУЛ, 2017. — 388 с.
17. Сук Л.К., Сук П.Л. С. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: «Знання», 2015. — 647 с.
18. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність. — К.: Алерта, 2013. — 982 с.
19. Шара Є. Ю. Фінансовий облік I - К. : ЦУЛ, 2016. - 336 с.

Додаткова

20. Блакита Г.В. Бухгалтерський облік. Практикум. — К.: ЦУЛ, 2010. — 152 с.
21. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика. — К.: ЦУЛ, 2010. — 536 с.
22. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2012. — 368 с.
23. Кім Ю.Г. Бухгалтерський та податковий облік: Первинні документи та порядок їх заповнення. — К.: ЦУЛ, 2014. — 600 с.
24. Лень В.С. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: Академія, 2011. — 608 с.
25. Лишиленко О.В. Фінансовий облік. Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 712 с.
26. Огійчук М.Ф. та ін. Практикум з фінансового та управлінського обліку за національними стандартами. — К.: ТОВ "Алерта", 2013. — 608 с.
27. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами, за Податковим кодексом України: підручник. — К.: Алерта, 2011. — 1044 с.
28. Орлова В.К., Орлів М.С., Хома С.В. Фінансовий облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2010. — 510 с.
29. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік. — К.: ЦУЛ, 2013. — 688 с.
30. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: Навчальний посібник. — К.: Знання, 2012. — 647 с.
31. Шара Є.Ю., Андрієнко О.М., Жидеєва Л.І. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2011. — 424 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

32. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
33. Офіційний сайт «Вісник податкової служби України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>.
34. Офіційний сайт журналу «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vobu.ua>
35. Офіційний сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dtki.com.ua>

36. Офіційний сайт журналу «Податки і бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua>

Текст лекції

1. Предмет бухгалтерського обліку

Призначенням бухгалтерського обліку є формування інформації про господарську діяльність підприємства.

Кожне підприємство, організація, установа як виробничої, так і невиробничої сфери створені з метою реалізації завдань, які визначені у їх установчих документах.

Для реалізації поставлених завдань суб'єкт господарювання має у своєму розпорядженні наявні як **засоби праці** (будівлі, споруди, устаткування і т.д.) (Чим?), так і **предмети праці** (сировину, матеріали, паливо і т.д.) (З чого?), які складають **ГОСПОДАРСЬКІ ЗАСОБИ**.

Засоби праці і предмети праці з метою контролю за їх наявністю і рухом знаходять своє відображення в бухгалтерському обліку. Отже, господарські засоби, якими володіє підприємство, і є об'єктом бухгалтерського обліку та складають зміст його предмету.

За допомогою обліку одержують кількісні показники про наявність і рух матеріальних цінностей, грошей, трудових ресурсів та ін., а також одержують і якісні показники результативності здійснення господарських процесів.

В свою чергу всі господарські засоби підприємства мають різні **ДЖЕРЕЛА ЇХ УТВОРЕННЯ**. Одні господарські засоби були внесені свого часу засновниками при створенні підприємства, інші — придбані за рахунок власних коштів або позик банків та інших фінансово-кредитних установ. Облік внесків засновників, боргових зобов'язань перед кредиторами та ін. теж знаходять своє відображення в бухгалтерському обліку. Виходячи із цього, джерела утворення господарських засобів теж є одним із елементів предмету бухгалтерського обліку.

Діяльність підприємства пов'язана із виконанням низки **ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ**, які відображають процес кругообігу господарських засобів підприємства. Отже, спираючись на зазначене, можна ствердити, що кругообіг господарських засобів є теж одним із елементів предмету бухгалтерського обліку. Перші спрямовані на забезпечення підприємства сировиною, матеріалами і т.п. Другі пов'язані із виробництвом продукції, виконанням робіт та наданням послуг. Треті забезпечують реалізацію на ринку готової продукції, робіт і послуг підприємства.

Підсумовуючи вказане, відмітимо, що зміст предмету бухгалтерського обліку розкривають його численні об'єкти. Всі об'єкти бухгалтерського обліку можна об'єднати у три великі групи:

I. ГОСПОДАРСЬКІ ЗАСОБИ, які забезпечують корисну співпрацю людей в процесі господарської діяльності підприємства.

II. ДЖЕРЕЛА УТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАСОБІВ, які дають відповідь на питання, за рахунок чого сформовано господарські засоби.

III. ГОСПОДАРСЬКІ ПРОЦЕСИ, що виражають в сукупності доцільність і напрямок діяльності підприємства.

До першої групи об'єктів бухгалтерського обліку відносяться **ГОСПОДАРСЬКІ ЗАСОБИ**. В залежності від видів та розміщення вони поділяються на:

- 1) засоби сфери виробництва;
- 2) засоби сфери обігу;
- 3) засоби невиробничої сфери;
- 4) вилучені засоби;
- 5) нематеріальні засоби.

Засоби сфери виробництва характеризуються тим, що вони приймають безпосередню участь у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг. Засоби сфери виробництва в залежності від їх призначення і виконуваних ними функцій в процесі виробництва поділяють на засоби праці та предмети праці.

Засоби праці — це речі, за допомогою яких робоча сила впливає на предмети праці з метою одержання продукту праці. До засобів праці належать земельні ділянки, будівлі і споруди, машини і обладнання, транспортні засоби та ін., які створюють необхідні умови для здійснення всіх господарських процесів. Характерною особливістю засобів праці є те, що вони приймають участь у процесі виробництва тривалий термін і тому не відразу, а поступово (у вигляді амортизаційних відрахувань) переносять свою вартість на собівартість створюваної на підприємстві продукції.

Засоби праці, за винятком малоцінних та швидкозношуваних предметів, називаються основними засобами.

Предмети праці представлені сировиною, напівфабрикатами, матеріалами, паливом, будівельними матеріалами, незавершеним виробництвом та ін. Характерним для них є одноразове і повне споживання у виробничому циклі, яке супроводжується перенесенням всієї їх вартості на собівартість створюваної продукції.

Окрему увагу треба приділити незавершеному виробництву, яке входить до складу предметів праці. Незавершене виробництво являє собою певну суму витрат на виробництво продукції, зокрема засобів праці (амортизація), предметів праці (сировини і т.п.), праці (заробітної плати), виготовлення якої на кінець звітного періоду є ще не завершене.

Наявність і обсяги незавершеного виробництва залежать від тривалості виробничого циклу та організації виробництва. Треба відмітити, що на підприємствах видобувної промисловості незавершене виробництво взагалі відсутнє, а на підприємствах з безперервним циклом виробництва (машинобудівні, деревообробні, сільськогосподарські) питома вага незавершеного виробництва в загальній сумі витрат по підприємству є досить значною.

Треба зауважити, що поряд з іншим особливе місце у структурі засобів сфери виробництва посідають землі сільськогосподарського призначення, які виступають і засобом, і предметом праці одночасно.

Засоби сфери обігу залежно від їх функціональної ролі в процесі відтворення поділяються на: предмети обігу, грошові засоби, засоби в розрахунках, засоби, які обслуговують сферу обігу.

Предмети обігу — це готова продукція або товари на складі, які призначені для реалізації.

Грошові засоби виступають як еквівалент при купівлі у постачальників виробничих запасів і т.п., так і при реалізації готової продукції покупцям. Вони представлені грошима, які знаходяться в касі підприємства, на розрахунковому рахунку, а також інших рахунках у банку.

Засоби в розрахунках — це заборгованість як юридичних, так і фізичних осіб перед суб'єктом господарювання (наприклад, заборгованість покупців за відвантажені їм товари або продукцію підприємства, заборгованість постачальників за фактом здійсненої на їх адресу передоплати, заборгованість підзвітних осіб тощо).

Юридичні і фізичні особи, які заборгували конкретному підприємству, називають його дебіторами, а саму заборгованість — **дебіторською**.

До засобів, які обслуговують сферу обігу, належать будівлі, обладнання та інвентар фірмових магазинів, торгово-складських приміщень, кіосків та ін., які знаходяться на балансі суб'єкта господарювання.

Засоби невиробничої сфери — це господарські засоби, які не приймають участь у виробництві продукції, а використовуються з метою забезпечення соціально-культурних потреб як працівників підприємства, так і населення, яке проживає на даній місцевості. До засобів невиробничої сфери відносяться: будівлі, обладнання та інвентар закладів освіти (училища, технікуми при заводах і фабриках і т.ін.), охорони здоров'я (поліклініки, медичні частини, санаторії і т.ін.), культури (будинки культури, спортивні комплекси, бібліотеки і т.ін.), житлово-комунального господарства (житлові будинки, гуртожитки тощо), які знаходяться на балансі суб'єкта господарювання.

Вилучені засоби — це засоби, які належать підприємству, але не приймають участі в господарському обороті. До них відносять дольову участь суб'єкта господарювання у різного роду фінансових проектах, зокрема придбані акції, облігації, ощадні сертифікати, векселі, казначейські зобов'язання, тощо.

Нематеріальні засоби — це господарські засоби, які належать підприємству, але мають нематеріальну форму. До них відносяться: патенти, ноу-хау (нові технології виробництва продукції і т.ін.), авторські права, торгівельні марки, ліцензії, місце на товарній або фондовій біржі, програмне забезпечення для обчислювальної техніки та ін.

Класифікацію господарських засобів за їх видами і розміщенням наведено на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація господарських засобів за їх видами та розміщенням

Господарські засоби підприємства в бухгалтерському обліку називають **активами підприємства**.

До другої групи об'єктів бухгалтерського обліку відносяться **ДЖЕРЕЛА УТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАСОБІВ**.

Виходячи з того, що всі господарські засоби мають відповідні джерела формування (утворення), джерела утворення господарських засобів поділяються на:

- 1) власні джерела утворення господарських засобів;
- 2) залучені джерела утворення господарських засобів.

До власних джерел утворення господарських засобів належать: капітал, резерви, прибуток, бюджетне фінансування.

Капітал — це власне джерело утворення господарських засобів, втілюється в активах, які були внесені його засновниками як стартовий

капітал в період створення підприємства і являє собою вартість майна суб'єкта господарювання. Майно підприємства складається із різного роду як матеріальних, нематеріальних, а також фінансових ресурсів.

До складу **капіталу** входять: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий капітал.

Статутний капітал — це частина капіталу, яка утворюється за рахунок сукупності вкладів у вигляді матеріальних, нематеріальних або фінансових ресурсів засновників у майно підприємства для забезпечення діяльності господарюючого суб'єкта згідно меж, які визначені установчими документами. Розмір статутного капіталу підлягає обов'язковій реєстрації у Державному реєстрі суб'єктів господарювання.

Пайовий капітал — це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності. Пайовий капітал узагальнює інформацію про суми пайових внесків членів споживчого товариства, сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами.

Додатковий капітал узагальнює інформацію про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про суми дооцінки активів на вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших осіб та інші види додаткового капіталу.

Резерви є джерелом коштів, які використовуються підприємством для покриття у майбутньому можливих видатків:

- **резервний капітал** (створюється відповідно до чинного законодавства та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку),
- **забезпечення майбутніх витрат і платежів** (резерв на оплату відпусток працівників, додаткове пенсійне забезпечення, проведення гарантійних ремонтів реалізованої продукції та ін.),
- **страхові резерви** (створюють підприємства, які відповідно до чинного законодавства є страховими і у встановленому порядку формують страхові резерви).

В результаті ефективної роботи підприємство отримує **прибуток**, який визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції, робіт і послуг і затратами підприємства, а також нарахуванням податку на прибуток. Прибуток є джерелом господарських засобів, який зокрема представлено готівкою у касі і на поточному рахунку підприємства. Прибуток в свою чергу поділяється на: прибуток від реалізації продукції, робіт і послуг, та прибуток від позареалізаційної діяльності.

До власних джерел утворення господарських засобів відноситься також **бюджетне фінансування**, яке виражається у перерахуванні на розрахунковий рахунок підприємства коштів із бюджету, призначених для утримання дитячих установ, підготовки і перепідготовки кадрів, а також капітальних вкладень за напрямками, які визначено державою як пріоритетні. Капітальні вкладення можуть також здійснюватися із сторони держави

шляхом передачі підприємству будівель, споруд, машин, обладнання або транспортних засобів і т.п.

До залучених джерел утворення господарських засобів належать:

- **кредити банків,**
- **кредиторська заборгованість,**
- **зобов'язання по розподілу суспільного продукту.**

Кредити банків є джерелом грошей на розрахунковому рахунку підприємства або розрахунків із постачальниками за поставлені ними засоби та предмети праці. В залежності від строків, на які береться кредит, кредити поділяються на: довгострокові (беруться підприємством на строк більше одного року), та короткострокові (беруться підприємством на строк до одного року). Після закінчення строку, на який береться кредит, — кредит підлягає поверненню його власникові.

Суб'єкти підприємницької діяльності, перед якими певне підприємство має зобов'язання по розрахунках (перед постачальниками і підрядниками — за поставлені від них засоби і предмети праці або виконані роботи, перед покупцями — за отриману від них передоплату за продукцію), називаються **кредиторами**, а саме заборгованість — **кредиторською**. Така заборгованість має широке розповсюдження, оскільки завжди існує розбіжність у датах поставок і датах проведення оплати між суб'єктами господарювання.

Зобов'язання по розподілу суспільного продукту поділяються на заборгованість: по оплаті праці працівникам підприємства, перед фондами соціального спрямування (Пенсійним фондом, Фондом соціального страхування та ін.), перед бюджетом по податках та інших платежах. Такі зобов'язання виступають джерелом утворення господарських засобів протягом часу, коли належні до оплати суми платежів вже нараховані, але ще залишаються не сплачені підприємством. Прикладом такого є заборгованість перед працівниками по оплаті праці, яка виникає кожного дня, а саму заробітну плату працівники (із урахуванням авансу) одержують лише два рази на місяць. В цьому випадку має місце кредиторська заборгованість підприємства перед своїми працівниками.

Класифікацію джерел утворення господарських засобів підприємства узагальнено на рис. 2.

Джерела утворення господарських засобів у бухгалтерському обліку називають **пасивами підприємства**.

ЗАГАЛЬНА СУМА АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА (ЙОГО ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАСОБІВ) МАЄ ДОРІВНЮВАТИ ЗАГАЛЬНІЙ СУМІ ПАСИВІВ ПІДПРИЄМСТВА (ДЖЕРЕЛ УТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАСОБІВ), ОСКІЛЬКИ КОЖЕН ВИД ЗАСОБІВ МАЄ ВІДПОВІДНЕ ДЖЕРЕЛО УТВОРЕННЯ.

Третю групу об'єктів бухгалтерського обліку складають ГОСПОДАРСЬКІ ПРОЦЕСИ.

Господарський процес являє собою частину кругообігу господарських засобів, який складається із певних господарських операцій.

В свою чергу господарська операція — це дія, яка призводить до змін в структурі господарських засобів і джерел їх утворення. Господарські операції можуть бути позитивними (оприбутковано готову продукцію із цеху на склад) і негативними (зіпсовано об'єкт основних засобів або сировину, з якої повинна була вироблятися продукція).

Рис. 2. Класифікація джерел утворення господарських засобів підприємства

Господарські процеси на підприємстві поділяються на:

- 1) постачальницько-заготівельний;
- 2) виробничий;
- 3) реалізацій.

Всі три процеси є взаємопов'язаними, постійно змінюють один одного. Завдяки цьому на підприємстві відбувається безперервний кругообіг господарських засобів.

У різних галузях економіки облік господарських процесів має свої відмінні особливості. Все визначається тим, який вид діяльності здійснює те чи інше підприємство: торгівля, виробництво, постачання-збут, надання послуг і т.ін.

Постачальницько-заготівельний процес передбачає витрату підприємством певної частини грошей на закупівлю основних засобів (машин, обладнання та ін.), виробничих запасів (сировини, палива тощо). Об'єктами бухгалтерського обліку в процесі постачання виступають витрати на придбання засобів і предметів праці (обсяг придбаних предметів праці в натуральному і вартісному виразі), затрати на цей процес (що дозволяє визначити фактичну собівартість придбаних засобів і предметів праці), а також розрахункові операції з постачальниками і підрядниками, які виникають в процесі постачання.

Виробничий процес складає основну фазу кругообігу господарських засобів, в якій створюються матеріальні блага. У процесі виробництва відбувається взаємодія засобів виробництва (засобів праці, предметів праці і робочої сили). Об'єктами бухгалтерського обліку в процесі виробництва є витрати підприємства на виробництво продукції (амортизація засобів праці, вартість спожитої сировини і матеріалів, оплата праці працівників), що дозволяє визначити собівартість продукції і проаналізувати її структуру.

Процес реалізації є завершальною фазою кругообігу господарських засобів, який забезпечує відновлення і розширення виробництва. Він виражається у передачі виробленої готової продукції шляхом купівлі-продажу. Результатом реалізації є отримання підприємством прибутку, який набуває грошової форми і розраховується як різниця між виручкою і собівартістю реалізованої продукції. Об'єктами бухгалтерського обліку в процесі реалізації виступають: обсяг реалізованої продукції (в натуральних і грошових вимірниках), витрати, пов'язані з відвантаженням і збутом продукції, розрахунки з покупцями, визначення фінансового результату від реалізації (прибутку або збитку).

Виходячи із цього, можна зазначити, що у бухгалтерському обліку відображаються не лише господарські процеси, але і їх результати.

2. Метод бухгалтерського обліку

Для вивчення стану і використання наявних на підприємстві господарських засобів, джерел їх формування та господарських процесів у бухгалтерському обліку застосовуються різні способи. Сукупність способів і прийомів, за допомогою яких забезпечується суцільне, взаємопов'язане і об'єктивне відображення об'єктів обліку в системі бухгалтерського обліку, являє собою **метод бухгалтерського обліку**.

Загалом методичні **прийоми бухгалтерського обліку** можна розподілити на 4 групи та виділити 8 **елементів методу бухгалтерського обліку** (рис. 3).

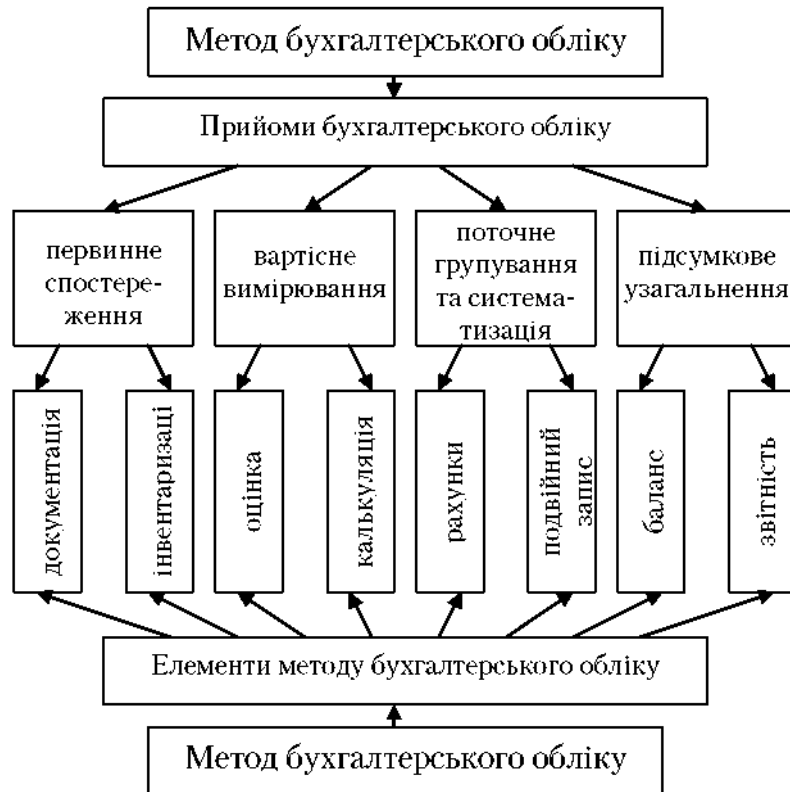

Рис. 3. Склад методу бухгалтерського обліку

Необхідно зазначити, що окремі елементи методу не виступають самостійно та ізолювано від інших, а навпаки, тісно взаємопов'язані між собою і становлять метод бухгалтерського обліку тільки у своїй єдності.

Так, документація в бухгалтерському обліку є способом первинного спостереження за господарськими операціями і є єдиною підставою для відображення їх на рахунках обліку; узагальнення об'єктів обліку на рахунках зумовлює необхідність грошової оцінки; взаємозв'язок облікованих об'єктів вимагає їх подвійного запису за рахунками; за підсумками поточного обліку за рахунками складають баланс та інші форми звітності.

Реальність показників обліку перевіряється й уточнюється за допомогою інвентаризації. Таке поєднання елементів методу бухгалтерського обліку забезпечує суцільне, безперервне і взаємопов'язане відображення господарських операцій, а також одержання узагальненої інформації, необхідної для управління.

Документація являє собою спосіб суцільного і безперервного відображення об'єктів бухгалтерського обліку (господарських засобів, джерел утворення господарських засобів, а також господарських процесів) шляхом використання бухгалтерських документів.

Треба зазначити, що бухгалтерський документ є письмовим свідченням факту здійснення господарської операції, що в свою чергу надає юридичної

сили отриманим обліковим даним. Носії бухгалтерської інформації можуть бути як паперові, так і магнітні (магнітні стрічки, дискети і т.ін.).

Інвентаризація являє собою опис фактичної наявності господарських засобів шляхом обміру, зважування і кількісного підрахунку. Результати проведених інвентаризацій обов'язково оформляють документально, що надає юридичної сили отриманим даним, та в подальшому співставляють із даними бухгалтерського обліку. Метою проведення інвентаризацій є встановлення відхилень облікових даних від фактичної наявності господарських засобів, що може бути спричинено помилками в обліку, природними втратами або псуванням матеріальних цінностей, зловживанням матеріально відповідальних осіб тощо.

В результаті діяльності підприємства відбуваються зрушення в структурі господарських засобів, що спричиняються різними господарськими процесами. Робота суб'єкта господарювання знаходить відображення як в натуральних, так і трудових вимірниках.

Одним із головних способів методу бухгалтерського обліку є **оцінка**, яка використовується для узагальненого відображення наявних господарських засобів і здійснюваних господарських процесів в єдиному грошовому вимірнику, який є універсальним для здійснення різного роду порівнянь і проведення аналізу.

Треба зазначити, що фінансова звітність підприємств і організацій показується лише у грошовому вимірнику, навіть наявна іноземна валюта теж знаходить оцінку в балансі у національній грошовій одиниці, яка визначається за курсом Національного банку України.

Калькуляція являє собою спосіб накопичення витрат з метою визначення собівартості продукції, робіт та послуг як в цілому по підприємству, так і по його підрозділах зокрема. Калькуляція є базою для визначення цін на продукцію, роботи або послуги суб'єкта господарювання.

Для відображення наявності і змін, які відбуваються в структурі господарських засобів та джерел їх утворення, відображення господарських процесів і результатів їх здійснення в бухгалтерському обліку використовують бухгалтерські рахунки.

Отже, **рахунки** бухгалтерського обліку є способом поточного групування і узагальнення в процесі роботи підприємства економічно однорідних об'єктів обліку, які оформлені відповідними документами.

Документи є підставою для записів по рахунках, які відкриваються на кожен об'єкт бухгалтерського обліку зокрема. Як підсумок, інформація, яка збирається на рахунках, детально характеризує зміни, які відбулися із окремими об'єктами бухгалтерського обліку.

Діяльність кожного підприємства супроводжується змінами, які відбуваються в структурі господарських засобів і джерел їх утворення. Особливістю є те, що такі зміни знаходять відображення: на двох видах господарських засобів; на двох видах джерел господарських засобів; на одному виді засобів і одному виді джерел одночасно.

Таке відображення має назву подвійний запис. **Подвійний запис** — це принцип відображення господарських операцій на двох бухгалтерських рахунках в одній і тій же сумі, що зумовлює рівність змін, які на них відбуваються.

Прикладом подвійного запису може стати купівля основних засобів за рахунок грошових коштів. Як наслідок на рахунку основних засобів відбудеться збільшення, а на рахунку грошових коштів зменшення одночасно на одну і ту ж суму. Також прикладом подвійного запису може стати збільшення статутного капіталу підприємства за рахунок отриманого прибутку. В цій ситуації так само відбудеться збільшення по рахунку статутного капіталу і зменшення по рахунку прибутків одночасно на одну і ту ж суму.

Баланс являє собою спосіб узагальненого групування і відображення господарських засобів і джерел їх утворення у грошовій оцінці на певну визначену дату. Особливістю бухгалтерського балансу є рівність між загальною вартістю господарських засобів і джерелами їх утворення. Треба відмітити, що така рівність фактично зберігається після здійснення будь-якої господарської операції.

Для контролю виконання затвердження планів і завдань, досягнення певних економічних параметрів діяльності підприємства, після закінчення певного облікового періоду (місяць, квартал, півріччя, дев'ять місяців або рік) окрім балансів використовують також й інші форми звітності.

Звітність — це певна система затверджених Міністерством фінансів України за погодженням із Державним комітетом статистики України звітних форм, в яких знаходять відображення сукупність взаємопов'язаних показників, які відображають результати роботи суб'єктів господарської діяльності за визначений період і являють собою завершальний етап бухгалтерського обліку.

Треба зауважити, що складові методу бухгалтерського обліку тісно пов'язані між собою і взаємодоповнюють один одного і лише у комплексній взаємодії дозволяють у повному обсязі відобразити всі елементи предмету бухгалтерського обліку.